

Juhtumianalüüs: ametiasutuste tegevus surmaga lõppenud perevägivalla juhtumite lahendamisel.

UURINGU LÄHTEÜLESANNE

UURINGU TAUST

Eesti ratifitseeris Istanbuli konventsiooni 26. oktoobril 2017 ilma reservatsioonideta. Istanbuli konventsioon on kõige ulatuslikum rahvusvaheline leping naistevastase vägivalla ja perevägivalla vastu võitlemiseks. Konventsiooniga luuakse järelevalvemehhanism, et hinnata selle rakendamise taset konventsiooniosaliste poolt. Järelevalvemehhanism koosneb kahest sambast: Euroopa Nõukogu naistevastase vägivallaga ja perevägivallaga võitlemise ekspertrühm (GREVIO), mis on sõltumatu ekspertorgan, ja konventsiooniosaliste komisjon, poliitiline organ, mis koosneb konventsiooniosaliste ametlikest esindajatest. GREVIO viimases kontrollis soovitati tungivalt Eesti ametiasutustel suurendada jõupingutusi, et uurida ohvri surmaga lõppenud perevägivalla juhtumeid.

Vägivald on raske inimõiguste rikkumine. Tegemist on tahtlikku füüsilise jõu või mõjuvõimu kasutamisega teise isiku, inimrühma või kogukonna vastu või sellega ähvardamist, mis võib (suure tõenäosusega) põhjustada vigastusi, surma, psühholoogilist kahju, hooletusse jätmist, arengu häirumist või õigustest ilmajätmist¹.

Kuigi viimastel aastatel on registreeritud perevägivallakuritegude arv langenud, on jätkuvalt tegemist Eesti ühiskonnas väga problemaatilise valdkonnaga:

- 2019. aastal registreeriti 4119 perevägivallakuritegu (kõigist kuritegudest 15% moodustasid perevägivallakuriteod)²;
- 2020. aastal registreeriti 3987 perevägivallakuritegu (kõigist kuritegudest 15% moodustasid perevägivallakuriteod)³;
- 2021. aastal registreeriti 3760 perevägivallakuritegu (kõigist kuritegudest 14% moodustasid perevägivallakuriteod)⁴;
- 2022. aastal registreeriti 3244 perevägivallakuritegu (kõigist kuritegudest 13% moodustasid perevägivallakuriteod)⁵.

Paraku võivad perevägivallakuriteod lõppeda ka tapmis katse või tapmisega:

- Perevägivallaga seotud tapmisi ja mõrvu või nende katseid registreeriti 2019. aastal 5⁶;

¹ World report on violence and health (2002). <https://www.who.int/publications/i/item/9241545615>, kasutatud 17.01.2024.

² Kuritegevus Eestis 2019, <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevuse-statistika/perevagivald-ja-ahistamine.html>, kasutatud 17.01.2024.

³ Kuritegevus Eestis 2020, <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2020/perevagivald-ja-ahistamine>, kasutatud 17.01.2024.

⁴ Kuritegevus Eestis 2021, <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2021/perevagivald-ja-ahistamine-page.html>, kasutatud 17.01.2024.

⁵ Kuritegevus Eestis 2022, <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2022/perevagivald-ja-ahistamine/>, kasutatud 17.01.2024

⁶ Kuritegevus Eestis 2019, <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevuse-statistika/perevagivald-ja-ahistamine.html>, kasutatud 17.01.2024.

- perevägivallaga seotud tapmisi ja mõrvu või nende katseid registreeriti 2020 aastal 14⁷;
- perevägivallaga seotud tapmisi ja mõrvu või nende katseid registreeriti 2021 aastal 3⁸;
- perevägivallaga seotud tapmisi ja mõrvu või nende katseid registreeriti 2022 aastal 7⁹.

2023. aasta andmed avalikustatakse 2024. aasta esimeses pooles.

Siseturvalisuse arengukava 2020-2027 kohaselt on vägivalla ennetamise ja selle riski varajase märkamise võimekusena toodud välja järgmine eesmärk: „Inimeste teadlikkus vägivalla vormidest ,sh vaimsest vägivallast on suurenenud ja selle tulemusel on inimeste hoiakud ja käitumine muutunud. Nad tunnevad ära vägivaldse käitumise ega salli seda, oskavad asjakohaselt reageerida ja vägivallast teavitada. Vägivalla ennetamiseks, inimeste teadlikkuse suurendamiseks ja vägivallaennetuse spetsialistide oskuste parandamiseks on kasutusele võetud ja ellu viidud teadus- või tõenduspõhiseid tegevusi ning toimivaid lahendusi toetatakse järjepidevalt.“ Antud uuring toetaks nimetatud eesmärgi saavutamist ning selle teostamine on kokkulepitud lähisuhtevägivalla ennetuse 2024-2027 tegevuskavas.

UURINGU EESMÄRK JA UURIMISKÜSIMUSED

Uuringu eesmärk on 1. analüüsida ohvri surmaga lõppenud lähisuhtevägivalla juhtumeid seades fookusse politsei, prokuratuuri, ohvriabi ja kohaliku omavalitsuse tegevuse juhtumite märkamises, reageerimises ja menetlemises; 2. tuua välja kitsaskohad asutuste reageerimises ning ettepanekud tööprotsesside muudatusteks. Uuringu tulemused on sisendiks edasiste tegevuste planeerimisel ning välja toodud lünkade kõrvaldamiseks.

Uurimisküsimused on:

- Milline on ohvri profiil? Milline on kurjategija profiil?
- Milline on olnud analüüsitud surmaga lõppenud perevägivallajuhtumite dünaamika (kujunemine, põhjused jms)?
- Milline on olnud politsei, prokuratuuri, ohvriabi ja KOV sotsiaaltöötaja tegevus nende juhtumite märkamisel ja reageerimisel? Millised on puudujäägid asutuste tegevuses lähisuhtevägivalla juhtumite lahendamisel spetsialistide hinnangul?
- Millised teised ametiasutused on juhtumist olnud teadlikud ja sekkunud? Mil määral olid osapooled valmis abi vastu võtma?
- Milline on ohvri perekonna/lähedaste tagasiside ametiasutuste tegevusele ja toetusele?

Uurimisülesanne on:

- Teha ettepanekuid, kuidas erinevad ametiasutused saavad ennetada surmaga lõppevateid juhtumeid, millised on vajalikud muudatused senistes praktikates ja seadusandluses

Uuringu teostajal palume täiendada/täpsustada küsimusi vastavalt uuringu eesmärkidele. Uuringu aruanne peab sisaldama vastuseid toodud küsimustele üldistatud kujul nii jooniste, infograafika kui tekstiliste selgitustena. Aruanne peab sisaldama ingliskeelset kokkuvõtet.

⁷ Kuritegevus Eestis 2020, <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2020/perevagivald-ja-ahistamine>, kasutatud 17.01.2024.

⁸ Kuritegevus Eestis 2021, <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2021/perevagivald-ja-ahistamine-page.html>, kasutatud 17.01.2024.

⁹ Kuritegevus Eestis, <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2022/perevagivald-ja-ahistamine/>, kasutatud 17.01.2024

UURIMISMETOODIKA

Sobiva metoodika pakub välja teostaja. Eeldame, et analüüsi on kaasatud juhtumid aastatest 2019 -2023. Lisaks dokumendianalüüsile (asutuste sisesed juhised perevägivala juhtumite lahendamiseks, perevägivala juhtumi/menetluse kokkuvõte, ühtse praktika kokkulepped perevägivala kriminaalmenetlustes, kannatanute kohtlemise parim praktika juhised), viiakse läbi intervjuud juhtumitega seotud spetsialistide (politsei, prokurör, ohvriabi, KOV sotsiaaltöötaja) ning ohvri pereliikmete või lähikondsetega. Uuringu teostaja peab olema teadlik kehtivatest eetika reeglitest ning vajadusel ette nägema aja ning teostama andmekaitse inspeksiooni ja eetikakomitee lubade taotlemise.

UURINGU TULEMUSTE ESITAMINE

- 1) **Analüütiline aruanne**, mis peab sisaldama rakendusuuringu teoreetilist raamistikku, tulemuste analüüsi koos järeldustega ning soovitustega.
Lisana esitada metoodikaraport, mis kirjeldab andmete kogumise ja analüüsi meetodeid, sh intervjuude või fookusrühmade korraldamise kirjeldust, intervjuukavasid, valimit, keda intervjuueriti ja intervjuuküsimusi.
- 2) **Üheleheküljeline kokkuvõte uuringu kõige olulisematest järeldustest**, sh põhilised probleemkohad ja soovitud tööprotsesside muudatusteks.
- 3) **Uuringu tulemusi tutvustav koosolek**, kus uuringu teostaja teeb ligikaudu 30 minutilise ettekande laiale ringile valdkonna spetsialistidele. Koosoleku korraldab uuringu tellija.

UURINGU MAKSUMUS JA TEOSTAMISE AEG

Töö maksimaalne eelarve peab jääma alla **30 000 €** (KM-ta).

Uuringu valmimise tähtaeg on **31. oktoober 2024**.

NÕUDED UURINGU PAKKUMUSELE

Pakkumus peab sisaldama järgmist:

1. Pakkuja poolne lahendus analüüsi teostamiseks, analüüsi meetodite kirjeldus koos põhjendusega meetodi valiku osas (sh kirjeldada ulatust, valimi suurust, intervjuueritavate taustaandmed, intervjuude arvu jmt)
2. Pakkuja varasema kogemuse kirjeldus analoogsete uuringute läbiviimisel; sh pakkuja poolt viimase 5 aasta jooksul sarnase ülesandepüstituse ja metoodikaga läbiviidud uuringute/analüüsideside loetelu.
3. Pakkuja meeskonna kirjeldus, kus on ära toodud iga meeskonnaliikme poolt täidetavad ülesanded ja vastutus ning sobivus antud ülesannete täitmiseks arvestades meeskonnaliikme hariduslikku tausta ning tööalaseid kogemusi.
4. Tegevus- ja ajakava
5. Pakkumuse maksumus ilma ja koos käibemaksumusega.

UURINGU PAKKUMUSTE HINDAMINE

Uuringu tellija võrdleb ja hindab pakkumusi hindamiskriteeriumite alusel, mille põhjal selgitatakse välja parima hinna ja kvaliteedi suhetega pakkumus.

Hindamiskriteeriumi nimetus	Väärtuspunktide maksimaalne arv
1. Pakkumuse kogumaksumus (km-ta)	40
2. Pakkumuse sisu kvaliteet	60

1. Madalaima hinnaga pakkumus saab maksimumpunktid –40. Iga hinnalt järgmise pakkumuse punktid arvestatakse järgmise valemi abil: madalaim maksumus / antud pakkumuse maksumus x 40.
2. Pakkumuste sisu kvaliteedi hindamine toimub järgnevate hindamiskriteeriumite alusel. Pakkumus saab seda enam punkte, mida paremini ta vastab alajaotuses esitatud kirjeldusele.
3. Tellijal on õigus pakkumus mitteedukaks tunnistada, kui pakkumus on sisu kvaliteedi eest saanud vähem kui 20 punkti.

Pakkumuse sisu kvaliteet		
<p>Pakkuja poolt uuringu läbiviimiseks valitud metoodika on asjakohane, põhjalikult läbi mõeldud ja lahti kirjutatud ning põhjendatud. Detailselt ning arusaadavalt on kirjeldatud on andmekogumise meetodeid ja allikaid ning sihtrühmi. Kirjeldatud on lõpptulemuseni jõudmist ning esitatud on ajakava töö etappide kaupa.</p> <p>Meeskond on väga tugevalt mehitatud, efektiivseks teostamiseks vajalikud kompetentsid on hästi kaetud. Meeskonnaliikmete hariduslik taust ja varasem kogemus (nt kompetents juhtumianalüüsides, kvalitatiivsete uuringute läbiviimisel, haavatavate sihtrühmade uurimisel, riigiasutuste tööprotsesside analüüs) toetab täielikult valitud metoodikal uuringu teostamist ning pakkumises on see väga selgelt välja toodud. Pakkumuses on lahti kirjutatud iga projektimeeskonna liikme roll ja ülesanded.</p> <p>Pakutud lahendus võimaldab analüüsi efektiivselt teostada ja praktikas kasutatava tulemuseni jõuda.</p> <p>Tegemist on väga hea ning sisult kvaliteetseima, parima pakkumusega.</p>		41-60 punkti
<p>Pakkuja poolt uuringu läbiviimiseks valitud metoodika on läbi mõeldud ja lahti kirjutatud ning põhjendatud. Kirjeldatud on andmekogumise meetodeid ja allikaid ning sihtrühmi. Kirjeldatud on lõpptulemuseni jõudmist ning esitatud on ajakava töö etappide kaupa.</p> <p>Meeskond on mehitatud teostamiseks vajalike kompetentsidega. Meeskonnaliikmete hariduslik taust ja varasem kogemus toetab valitud metoodikal uuringu teostamist ning pakkumises on see välja toodud. Esineb mõningaid ebatäpsusi või küsitavusi, kuid ei ole märkimisväärsed ja üldiselt on pakutava teenuse kirjeldused arusaadavad. Tegemist on sisult hea pakkumusega, mis jääb pakutavalt sisu kvaliteedilt parimale pakkumusele siiski mõnevõrra alla.</p>		21-40 punkti
<p>Pakkuja poolt uuringu läbiviimiseks valitud metoodika on üldjoontes kirjeldatud, kuid detaile on vähe esitatud. Meetodite valikut ei ole piisavalt põhjendatud või on pakutud pigem ebasobivaid lahendusi. Kirjelduste sisu ja detailide osas esineb ebatäpsusi, arusaamatust või muid puudujääke.</p>		1-20 punkti

<p>Meeskond ei ole võrreldes parima pakkumusega tugevalt mehitatud ning rollid ja vastutus jaotatud. Liikmete ülesanded ja kogemused on pakkumuses üldjoontes esitatud.</p> <p>Tegevuste lahti kirjutamine ei ole piisavalt täpne, esineb puudujääke vastutajate ja nende rollide kirjeldamisel</p> <p>Pakkumuses ära toodud info alusel ei ole võimalik hinnata, kas pakkuja kirjeldatud lähenemisega on võimalik tagada analüüsi kvaliteet ja täita püstitatud analüüsi eesmärki.</p>		
---	--	--